

KÖZLEMÉNYEK

KÖRÖS ENDRENÉ DR.

Bodajk

Bodajk a Bakonyban, a Móri-árok peremén fekszik. A település, amely igen kiváló idegenforgalmi lehetőségekkel büszkélkedhet, Budapesttől 75 km-re, Győrtől 70 km-re, Székesfehérvártól 20 km-re található.

A város története

Nevét a tőle északkeletre fekvő, a népi nyelven Bodok-nak (ma Vértes) nevezett hegységből származtatják. A magyar középkori oklevelekben többek között Bodogt, Bodoct, Bodayth változatban, a XIX. századtól már a mai alakjában fordul elő.

Történetének kezdete hosszú évszázadokkal a honfoglalás előtti időkbe nyúlik vissza, hiszen nemcsak az avaroknak, hanem már a rómaiaknak is állandó településük volt ezen a területen. A középkorban a település – a Gaja patak által hajtott malmoknak köszönhetően – a környék egyik leggazdagabb községe volt, ebben az időben keresztes lovagok birtokában állt. Az itt élő jobbágyokat a király minden adózástól, vámtól és egyéb tartozástól felmentette. 1543-ban Fehérvár elestével Bodajk is török kézre került és nagyrészt elpusztult, de a kedvező adottságainak köszönhetően hamarosan újra benépesült. A török elűzése után 1691-ben a Hochburg család kapta a csókakői-móri uradalom részeként birtokul a falut. A XIII. század elején még meglehetősen szerény népességű település gyorsan gyarapodott, és mikor 1774-ben mezővárosi rangot kapott, több mint 1200-an laktak itt, főleg német kézművesek, uradalmi alkalmazottak.

Bodajkot a legrégebb magyar búcsújáró helyként tartják számon. A búcsú időpontja a Mária-naphoz kötődik. A Kálvária-hegy aljában eredő egyik forrásról feljegyezték, hogy csodálatos módon hétvévenként elapadt, majd újraindult. Már a IX. században vallásos tisztelet vette körül Bodajk szent kútját, és Szent István kezdeményezésére kápolnát is építettek a Kálvária-hegy tövében, ahová többször is elzarándokolt István király és Imre herceg.

Itt épült fel, és avatták szent helyé a Segítő Boldogasszony tiszteletére szentelt templomot a XVIII. században, melyet sokáig kapucinus szerzetesek vezettek.

Tófürdő (Fotó: Salgói János)

A Kálvária-hegy tövében közel száz, ásványi anyagokban gazdag, szénsavas, melegvízű karsztforrás tör fel, amelyeknek nagy része tóvá egyesül. A vizet évszázadok óta gyógyvízként ismerik. A XIX. században kezdődött el a tó tudatos fejlesztése, üdülőhellyé alakítása.

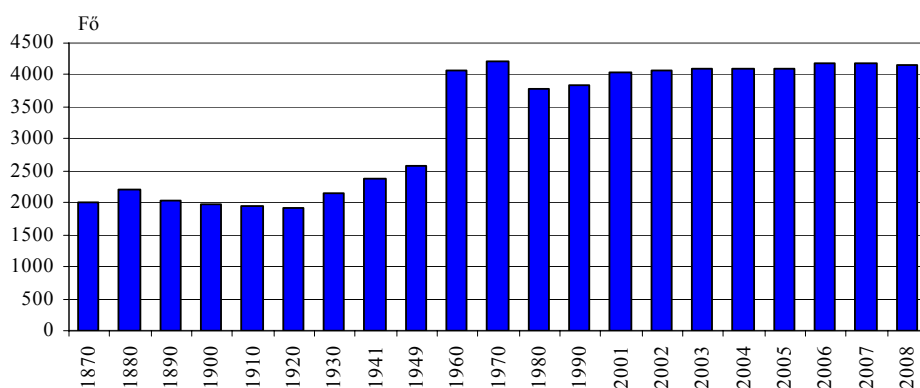
Napjainkra a bányászat okozta károk miatt a tavat rendbe hozták, karsztvízzel feltöltötték, és újra a fürdőzők rendelkezésére áll.

Népesség, népmozgalom

Bodajk lakónépessége 2008. január 1-jén 4142 fő volt. Az 1870. évi első hivatalos népszámlálás idején a település lakossága még csupán 2019 fő volt, ami a századfordulóra kétezer fő alá süllyedt, és a XX. század első harmadában ezen a szinten állandósult. A fordulat a II. világháború után következett be, amikor a környék iparosítása, a kincsesi bauxitbányában, a balinkai szénbányában, a betonelemgyárban megnyíló munkahelyek vonzották ide a betelepülőket. Az itt élők száma 1960-ra 4 ezer fölé emelkedett, s a bányabezárások következtében történt kismértékű visszaesést kivéve ezen a szinten állandósult.

1. ábra

A népesség számának alakulása, 1870–2008*

* 1960-ig jelenlévő, 1970-től lakónépesség.

Bodajk népességét az 1980-as népszámlásig a születéseknek a halálozásoknál magasabb száma, azaz a természetes szaporodás növelte, az elvándorlások viszont csökkentették. Az utolsó két népszámlálás között azonban a város lakossága elsősorban a betelepülések miatt nőtt, az élve születések száma ugyanis nem érte el a halálozások számát, a természetes fogyást a bevándorlások kompenzálták. Az 1990–2001 közötti időszakban a településen 91 fővel kevesebben születtek, mint ahányan meghaltak, viszont 307-tel többen költöztek ide, mint ahányan elvándoroltak. A tendencia az utóbbi években folytatódott, a település lakónépessége 2008-ra az utolsó népszámláláshoz képest – a bevándorlásoknak köszönhetően – 95 fővel nőtt. A népesség nemekénti összetételére nőbőlet jellemző. 2008-ban 1000 férfira 1041 nő jutott, ami a megyei átlagnál kedvezőbb arány.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a 100 felnőtt korúra jutó öregkorúak és gyermekkorúak száma 29-29 fő volt. A település népessége a megyei tendenciához hasonlóan öregedett, amit a 64 évesnél idősebbek hányadának mérsékelt emelkedése és a 0–14 éves gyermekek arányának csökkenése jelez. Míg 2001-ben a város lakosságának 18%-a tartozott a gyermekkorúak közé, addig 2008 elején 16,8%, az idős népesség aránya viszont 13,5%-ról 15%-ra nőtt.

Módosult a lakosság családi állapot szerinti összetétele is. A nőtlenek és hajadonok aránya a 2001. évi 39,2%-ról 2008-ra 41%-ra, az özvegyeké 9,3%-ról 10,1%-ra, az elváltaké 5,6%-ról 7,2%-ra emelkedett, ugyanezen idő alatt a házasság aránya 45,1%-ról 41,6%-ra mérséklődött. Gyakoribbá vált az életjátszár kapcsolat.

A népesség iskolázottsága – az általános tendenciával egyezően – számottevően emelkedett. Jelentősen visszaszorult az alacsonyabb, 1–8 osztályos végzettséggel rendelkezők hányada, ugyanakkor a középfokú végzettségűeké és a diplomásoké magasabb lett. Az 1980-as és a 2001-es nép-

számlálás közötti időszakban a középfokú végzettséggel rendelkezők száma megduplázódott, az egyetemet, főiskolát végzettké pedig több mint háromszorosára nőtt. A fejlődés ellenére az iskolázottsági szint jóval alacsonyabb a megyei átlagnál.

2001-ben Bodajkon 32 fő vallotta magát valamely nemzetiségi kisebbséghez tartozónak, közülük 19 fő német nemzetiségű volt. Vallási hovatartozás szerint a legutolsó népszámlálás időpontjában a lakosság kétharmada katolikus, 16%-a református volt.

A 2001-es censuskor Bodajkon 1498 háztartást írtak össze, egynegyedével többet, mint 1970-ben. Ugyanezen idő alatt a háztartásokban élő személyek átlagos száma 20%-kal csökkent. Az egy-, illetve kétszemélyes (azaz a kis létszámú) háztartások aránya emelkedett, ezzel szemben a népesebbeké alacsonyabb lett. Bodajkon 2001-ben a háztartások több mint fele legfeljebb kétszemélyes volt.

Gazdasági fejlődés

A múlt század második felében a település lakosainak hosszú időn át megbízható munkalehetőséget biztosítottak a környéken működő bányák. A bányabezárások óta legtöbbször Móra és Székesfehérvárra járnak dolgozni. A legutóbbi népszámlálás adatai szerint a foglalkoztatottak közel háromnegyede ingázott más településre. 2001-ben a foglalkoztatottak (1639 fő) 64%-a az iparban, építőiparban, 34%-a a szolgáltatás jellegű ágazatokban dolgozott, és csupán 2%-a tevékenykedett a mezőgazdaságban és erdőgazdálkodásban.

Bodajkon 2007 végén 303 vállalkozást regisztráltak (ezek a legfrissebb céginformációs adatok), közülük 214 egyéni vállalkozás volt, a társas vállalkozások közül 34 kft., 53 betéti társaság volt. A bodajki székhelyű vállalkozások zöme 10-nél kevesebb munkavállalót foglalkoztatott, mindössze 4 helyen alkalmaztak 10–19 munkavállalót, ennél nagyobb vállalkozás nem működött a településen.

1. táblázat

A regisztrált vállalkozások száma és megoszlása főbb nemzetgazdasági ágak szerint, 2007. december 31.

Ágazati kód	Gazdasági ág	A működő vállalkozások	
		száma	aránya, %
	Összesen	303	100,0
	Ebből:		
A, B	mezőgazdaság, vad-, erdő-, halgazdálkodás	17	5,6
C–E	ipar	26	8,6
F	építőipar	41	13,5
G	kereskedelem, javítás	55	18,2
H	szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	21	6,9
K	ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás	76	25,1

A vállalkozások közel háromnegyede a szolgáltatás jellegű gazdasági ágakba tartozik, többségük ingatlanügyletekkel, kereskedelemmel, szállítással, raktározással és szálláshely-szolgáltatással, vendéglátással foglalkozik. A vállalkozások 22%-ának főtevékenysége az ipar, építőipar és csupán 5,6%-ának a mezőgazdaság. A legtöbb munkavállalót foglalkoztató vállalkozások közé tartozik a kereskedelembe sorolt GLOBAL MOZAIK Ipari és Kereskedelmi Kft. és a MAXI-VESZ Kereskedelmi és Szolgáltató Bt., az építőiparba sorolt PRO-FID 2002 Épületgépzési Szolgáltató Kft. és az IMRE-MAJOR Ingatlanforgalmazási, Kavicsbányászati, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., mely az ingatlanügyletek ágazatba tartozik.

A település lakosságát 2007-ben 39 kiskereskedelmi üzlet fogadta, ebből 14 élelmiszerüzlet és áruház, továbbá 20 vendéglátóhely biztosította a lakosság és az ide látogató vendégek ellátását. A településen 2007-ben 320 kereskedelmi és magán-szállásfőhely állt a vendégek rendelkezésére, ahol 2804 vendég szállt meg. A vendégéjszakák száma 4385 volt.

Lakáshelyzet, infrastruktúra

A város lakásállománya 2008 elején 1475 volt, ami 2%-kal több a 2001. évinél. A száz lakásra jutó lakosok száma 281, ami a megye városainak átlagánál magasabb.

2. táblázat

A lakásállomány főbb jellemzői, 1970–2008

Megnevezés	1970.	1980.	1990.	2001. február 1.	2008. január 1.
	január 1.				
Lakásállomány	1139	1245	1354	1441	1475
Ebből:					
1 szobás	380	258	174	137	..
2 szobás	669	657	624	603	..
3 és több szobás	90	330	556	701	..
100 lakásra jutó lakos	370	304	283	281	281

2008 elején minden lakás csatlakoztatva volt a közüemi vízhálózatra, és a lakások 89,3%-a be volt kapcsolva a közcsatorna-hálózatba is. A lakások döntő többsége gázt használt, és a kommunális hulladékgyűjtés meg volt oldva a településen.

3. táblázat

Közműellátottság, 2007

(Százalék)

Megnevezés	A közüemi ivóvíz- hálózatba	A közcsatorna- hálózatba	A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevonott lakások aránya	Háztartási gáz- fogyasztók a lakás- állomány %-ában
	bekapcsolt lakások aránya			
Bodajk	100,0	89,3	98,7	80,8
A megye városainak átlaga	97,1	86,5	96,3	94,6

A város egészségügyi alapellátását 2007-ben 2 háziorvos biztosította, házi gyermekorvos a településen nem működött. Egy háziorvosra 2007-ben 2071 lakos jutott, ami magasabb volt a megye városainak átlagánál. A városban egy fogászati rendelő és egy gyógyszerár működött. Az idősek nappali intézményeiben 23 idős embert, a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézményekben 70 embert gondoztak.

A városban 2007-ben két óvodai feladatellátási hely működött, ahol 7 óvodai gyermekcsoportban 175 kisgyermeket fogadtak, ellátásukat 17 óvodapedagógus biztosította. Az általános iskolában 30 pedagógus 16 osztályban a tanév folyamán 364 tanulót oktatott. A város büszkesége a Hang–Szín–Tér Művészeti Iskola, amely három megyében, tucatnyi telephelyen működtet csoportokat, s két esztendővel ezelőtt középiskolai képzést is indított. A lakosság kulturális igényeit szolgálja a 16 ezer könyvtári egységgel rendelkező települési könyvtár.

A város és a környező települések sportéletét szolgálja a megye egyetlen sípályája és a város szívében működő tófürdő. A használaton kívül álló, műemléki Lamberg-kastély két évvel ezelőtti értékesítésével pályázati önrészt teremtettek az új fejlesztésekhez. A tervek között szerepel a már benyújtott iskolabővítési pályázaton kívül egy sportkomplexum és az új polgármesteri hivatal felépítése.